

Життя в позику (скорочено)

Еріх Марія Ремарк

Еріх Марія Ремарк

Життя в позику

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

1

Клерфе зупинив авто на заправці, перед якою було розчищено сніг, і посигналив. Вийшов хлопчина, Клерфе звелів заправити машину і спитав, де можна перекусити. Хлопець показав великим пальцем через дорогу і спитав, чи зняти ланцюги, бо вище шосе закрижаніло ще сильніше, ніж тут. Такою низькою спортивною машиною, вважав хлопець, далі їхати неможливо.

Клерфе перекусив і думав, чому він сюди приїхав, чому не їде до Мюнхену чи Мілану. Хлопець поцікавився, що чоловік робить в Альпах, адже, маючи таке авто, міг би бути на автобані. "Не завжди треба робити те, що правильно, синку. Навіть коли це собі усвідомлюєш. У цьому може інколи полягати чарівність життя", — відповів Клерфе.

За годину авто застрягло. Клерфе міг розвернутися і спуститися назад у долину, але терпляче сидів у своєму авто, курих цигарки, пив коньяк. Згодом приїхав сніговий плуг, і Клерфе рушив далі. Він побачив далеко перед собою долину, а в ній село з розсипаними будинками, кривою церквою, ковзанками, кількома готелями. Десь в долині, в одному з санаторіїв, повинен мешкати Гольманн, його змінник, який минулого року захворів на туберкульоз. Гольманн сміявся з цього діагнозу, але під час "Перегонів Тисяча Миль" в Італії Гольманн неподалік Рима дістав кровотечу, і Клерфе мусив його дорогою висадити. Лікар наполягав на тому, щоб вислати його на кілька місяців у гори. Гольманн казився, але врешті скорився, а кілька місяців перетворилися на рік.

Враз двигун почав кашляти. Клерфе взявся лагодити машину. Коли мотор знову заревів, то сполохав коней, запряжених в сани, що під'їжджали з другого боку. Коні стали дуба і, шарпаючи саньми, кинулися у бік авто. Клерфе вибіг їм навперейми, вхопив лівого коня за віжки і добру хвилину дозволив себе волочити. Врешті коні зупинилися. Клерфе обережно опустив віжки. З саней піднявся високий чоловік і почав заспокоювати тварин. Біля нього сиділа молода жінка. У неї було засмагле обличчя і дуже світлі очі. Чоловік з саней був злий на Клерфе, бо машина налякала коней. Він сказав, що і сам би зміг впоратись з кіньми. Клерфе побачив зарозуміле обличчя. Вже давно ніхто у нього не викликав такої відрази з першого погляду. Клерфе придивився до жінки. "Вона і є причиною, — подумав. — Він сам хоче залишитися героєм".

Санаторій "Белла Віста" розташувався на узвозі вище села. Клерфе припаркував авто біля входу, де стояло вже кілька саней. Гольманн зустрів друга, бо почув звуки "Джузеппе", хоч думав, що це галюцинації. Друг провів Клерфе у санаторій і розповів, що тут усіх називають не пацієнтами, а курортниками. Такі слова, як "хвороба" і "смерть", — табу. Просто їх ігнорують, але люди всупереч цьому помирають. Клерфе розповів, що у Монте-Карло брав участь у перегонах, з ним їхав Торріані. Вони виїхали з Відня, але все пішло погано, бо советські патрулі затримували їх дорогою: думали, що вони хочуть захопити Сталіна або підкласти десь динаміт. Клерфе розповів, що Феррер розбився. Йому ампутували ногу, і його жінка тепер не хоче чоловіка-каліки.

У холі санаторію друзі сіли за столик. Тут гості хворих могли навіть замовляти випивку. Гольманн показав, що ті, що з блідими обличчями, то здорові. А бліді вони тому, що приїхали зовсім недавно. Натомість засмагли, як спортсмени, то хворі, які перебувають тут вже віддавна. Офіціантка принесла склянку помаранчевого соку для Гольманна і малу карафку горілки для Клерфе. Гольманн порадив зупинитися у "Палас Готелі" і долив до свого соку джину з пляшки, яку ховав у кишені.

Перед входом зупинилися сани, які Клерфе зустрів на шосе. Вийшов з них чоловік в чорній хутровій шапці. Гольманн розповів, що то багатий росіянин Борис Волков. Волков і жінка увійшли всередину. Вони обоє були хворі, але не були подружжям, і Волков жив не в санаторії. Росіянин і жінка про щось сперечалися. Жінка хотіла знову вийти, але її спинила якась сива дама і тихо сказала щось гострим тоном. Жінка зауважила Гольманна і підійшла до нього. Вона сказала, що Крокодилиця не пускає її знову надвір і пообіцяла донести на неї Далай-ламі, якщо вона ще раз таке зробить. Тут вона помітила Клерфе. Гольманн познайомив їх. Жінку звали Ліліан. Вона сказала, що її кладуть в ліжку, тільки тому, що кілька днів тому вона мала гарячку. Ліліан пообіцяла Гольманну і Клерфе приєднатися під час вечері. Коли Ліліан пішла, Гольманн пояснив, що Крокодилиця – старша сестра, Далай-Лама – професор. А Ліліан Дюнкерк – бельгійка, її батьки вже померли, а вчора померла її приятелька в санаторії.

Верхні поверхи санаторію правили за лікарню. Ліліан зупинилася перед дверима покою, в якому померла Агнес Сомервіл. Там уже прибирали і готували кімнату для нового хворого. Ліліан пішла у сьомий номер – малий pokій біля багажного ліфта. Туди завше переносили мертвих, бо звідти легко можна їх було спустити уночі ліфтом. У покою номер сім було темно. Труна була вже зачинена. Ліліан прийшла, щоб ще раз побачити pokійну. Але прийшла запізно. Цієї ночі тайкома спустять труну додолу, а далі саньми до крематорію. Ліліан роздумувала про свою смерть. У кімнату зайшов санітар і налякався Ліліан, подумавши, що то pokійниця. Ліліан вигребла з торби монету і компенсувала за переляк.

У своїй кімнаті Ліліан думала про те, що їй 24 роки. 4 роки вона вже тут, а перед тим 6 років була війна. За своє життя вона пізнала знищення, втечу з Бельгії, сльози, страх, смерть батьків, голод, а потім хворобу, спричинену голодом і втечею. Ліліан дивилася у вікно. Внизу біля входу для постачальників і служби стояли сани. Може, приїхали вже по Агнес Сомервіл. Шість тижнів тому вона ще снувала з Ліліан плани

про від'їзд.

Подзвонив Борис і просив Ліліан не засмучуватися через смерть подруги. Жінка сказала на прощання, що кохає його.

Була 9 вечора, наближалася безмежна темна ніч, повна паніки і нудьги, тому Ліліан не хотіла залишатися одна. Вона пішла у їдальню, де був Гольманн, Клерфе, ще троє латиноамериканців – двоє чоловіків і дебела, невисока жінка. Гольманн розповів другові, що латиноамериканці приїхали з Боготи, їх викликали, бо їхня донька Мануела, що лікується тут, уже помирала. Але відколи вони тут, дівчині покращало. Тепер не знають, що робити: повертатися чи лишитися тут. Жінка була мачухою дівчини і давала гроші на лікування. В Америці вони майже забули про дівчину. Регулярно присилали чеки, а Мануела тут від п'яти років. Батько і мачуха уже давно мають дітей, яких Мануела не знає. Батько і мачуха відразу після приїзду дуже упали за Мануелою, бо мала ж бо ось-ось померти. Бідна Мануела, яка ніколи не зазнала батьківської любові, така була щаслива, що почала набирати сил. Однак тепер батькам уже уривається терпець.

Родичі Мануели біля виходу ледь не зіткнулися з Ліліан, яка влетіла до їдальні. Жінка приєдналася до Гольманна і Клерфе. Вона сказала, що сьогодні є можливість вислизнути до "Палас Бару". Клерфе сказав, що там нічого цікавого не відбувається, але Ліліан відповіла, що їй просто треба вистромити носа поза санаторій. Гольманн сказав, що не піде, бо має температуру, і запропонував Ліліан піти з Борисом. Жінка сказала, що Борис думає, ніби вона спить, бо він сьогодні уже раз взяв її на прогулянку, а вдруге цього не зробить.

Тут з'явилася Крокодилиця і наказала йти спати. У холі біля ліфту Ліліан попросила Клерфе забрати її з собою. Клерфе поглянув на неї. Він завагався, маючи певний досвід з ексцентричними дамами. Але потім нагадав собі сцену з саньми, погордливу міну Волкова і погодився. Ліліан сказала чекати її біля службового входу. Згодом Клерфе під'їхав туди саньми. Ліліан чекала в тонкій чорній смушевій накидці. Клерфе не здивувався б, якби прийшла в самій вечірній сукні без плаща. догорою жінка зрозуміла, що Клерфе не приїхав нагору своїм авто, щоб не зворушувати почуттів Гольманна. Вона сказала про це чоловікові. Так і справді було. Клерфе зауважив, що вигляд "Джузеппе" викликав у Гольманна надто сильне збудження. Ліліан запитала про дорогу сюди. Клерфе сказав, що було нудно їхати, краєвид не дуже гарний. Жінка сказала, що їй уже набридли гори. Клерфе зрозумів, що кожне повідомлення знизу було для жінки повідомленням з втраченого раю. Вона говорила, що для хворих тут наче табір військовополонених. Не як у в'язниці, бо там принаймні відомо, коли вийдеш. А як у таборі, де ніхто не має жодного вироку. Клерфе розповів, що був у таборі військовополонених під час війни. Їх утримували на низинних болотах, і швейцарські гори означали для них вимріяну свободу.

Сани зупинилися перед готелем. Клерфе на руках переніс Ліліан через сніг і поставив на землі перед входом. Чоловік замовив у барі вино. Офіціант підійшов до буфета і згодом повернувся, кличучи Клерфе до телефону. Після розмови Клерфе

сказав жінці, що дзвонили з Монте-Карло, бо помер його знайомий: він розбився під час перегонів і став би калікою до кінця життя, тому так навіть краще. Ліліан витріщила очі на Клерфе. Що за варварські дурниці меле цей здоровий непрошений гість? "А ви не вважаєте, що їй покалічені часом хочуть жити?" — поцікавилася. Клерфе згадав голос жінки, яка до нього дзвонила і сварилася, що Феррер нічого по собі не залишив, а їй потрібна допомога, бо це все сталося через кляті перегони. Клерфе розповів Ліліан, що той чоловік був шалено закоханий в одну жінку, яка зраджувала його з кожним механіком. Але померлий не знав, що його жінка не хотіла його більше бачити через його ампутовану ногу. "Нікому не вдається втекти від долі. І ніхто не знає, коли і як його вона дожене... А майбутнє завжди сягає тільки до наступного подиху. Або до наступних перегонів. Що далі, невідомо", — додав Клерфе. Коли вони поверталися в санаторій, то розминулися зі саньми, що везли труну. "Усе намарне. На хвилину можна забути, але втекти перед цим неможливо", — сказала Ліліан.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

2

Коли вранці Клерфе прокинувся, побачив захмарене небо і почув, як вітер стукає віконницями. Офіціант пояснив, що то фен - теплий вітер, який викликає втому, дошкульний передусім у кістках, особливо в місцях перелому. Клерфе вирішив відкласти лижви на пізніше, бо його боліла голова. Вдягнувши плащ, виявив у ньому чорну оксамитну рукавичку Ліліан. Чоловік пішов на прогулянку і побачив крематорій для померлих санаторійників. Якийсь хлопець пояснив Клерфе, що взимку важко копати землю, тому крематорій набагато практичніший. Цей має вже майже тридцять років. Колись родичі перевозили тіла близьких, навіть була така професія, як конвоїр трупів. Це людина, яка супроводжувала трупи у різні країни світу. Батько хлопця колись був таким конвоїром, а тепер тримав квітникарню. Клерфе зайшов туди, крамниця виглядала убого, а квіти були пересічними, за винятком кількох справді прекрасних. Клерфе задивився на гілку білих орхідей. Він попросив відіслати їх Ліліан, а також покласти до них рукавичку.

Клерфе пішов до гаража, щоб зазирнути до "Джузеппе". За кермом сидів Гольманн, але він не помітив Клерфе. Клерфе подумав хвилю, потім кивнув власникові гаражу і вийшов. Він сказав власнику не казати Гольманну, що він тут був, і дати другові ключі, якщо захоче прокататися.

З Гольманном він зустрівся на обіді в санаторії. Клерфе роззирнувся по їдальні. Людей було небагато. Бракувало Ліліан. "У таку погоду більшість не встає з ліжка", — пояснив Гольманн. Клерфе розповів, що Феррер помер. Друзі домовилися зустрітися тут під час вечері, а ще Гольманн розповів, що ввечері буде таємна велика пиятика в одній італійки, Марії Савіні.

3

Зранку Ліліан сильно кашляла, ледь не задихнулася. Чекала, коли прийде по неї

медсестра, щоб повести на щотижневу рентгеноскопію. Ліліан ненавиділа інтимність рентгенівського кабінету. Ненавиділа стояти з оголеною огрудиною і відчувати на собі погляд асистента. Недавно вона ходила на цю процедуру з Агнес Сомервіл. Бачила, як Агнес раптом з прекрасної молодшої дівчини змінюється на живий скелет. Біля рентгенівського кабінету Ліліан зустріла Марію Савіні, яка запросила її прийти на таємну вечірку.

У кабінеті Далай-лама з асистентом оглядали Ліліан. Дослідження тривало довше, ніж зазвичай. Ліліан захвилювалася, сказала, що не має температури, а коли і є – то від нервів. Далай-лама сів біля неї і зробив укол. Він сказав, що наступні кілька днів треба лежати у ліжку.

У кімнату Ліліан медсестра принесла вечерю і букет. Ліліан подумала, що квіти від Боріса. Коли вона розгорнула їх, то впізнала орхідеї які поклала на труну Агнес. Це були точно вони, бо тут таких квітів не було, тому замовила їх з Цюриха. Жінка думала, як ці орхідеї опинилися знову тут, що повинна була означати рукавичка збоку, що скидалася на мертву почорнілу руку. Ліліан відкрила двері на балкон, вхопила обережно папір, а через папір гілку і викинула все на вулицю. Услід за квітами викинула коробку. Вона впізнала свою рукавичку, згадала про Клерфе і подзвонила йому. Він сказав, що приїде за годину.

Клерфе чекав її біля бічних дверей. "Ви не зносите орхідей?" — поцікавився, вказавши на сніг. Квіти і коробка ще там лежали. Ліліан усе пояснила. Тоді Клерфе сказав, що крамниця, в якій він купив квіти, розташована неподалік крематорію. Виходило, що якийсь працівник крематорію, замість спалити квіти, перепродує їх для квітникарні. Чоловік запропонував посміятися з цієї ситуації і, відчинивши дверцята саней, запросив Ліліан поїхати у бар готелю. "У що влізаю, і з ким? У кожному разі було це щось інше, аніж Лідія Мореллі, яка годину тому зателефонувала до мене з Рима", — подумав Клерфе.

У бар прийшов і Боріс. Він не звертав уваги на Клерфе, а Ліліан радив їхати у санаторій. Клерфе відчував приховане глузування. Жінка сказала, що залишається. Клерфе втратив терпець і сказав, що міс Дюнкерк прийшла сюди в його товаристві, і він сам відвезе її назад. Боріс відійшов і чекав, щоб Ліліан їхала назад. "Перевіримо, хто перший втомиться", — сказав Клерфе до Ліліан. "Він просто нещасний і хворий, і піклується про мене. Легко вигравати, коли ти здоровий", — сказала жінка. Клерфе вирішив не здаватися, і Волков таки пішов. Ліліан запропонувала піти потанцювати. Клерфе переживав за її здоров'я, але вона сказала: "Агнес Сомервіл завжди робила все, що їй рекомендував Далай-лама. Все".

4

Ліліан сиділа на своєму балконі. Ніч давно минула і пішла в забуття. Перед нею в снігу, якого вітер навів уночі на балкон, стояла пляшка горілки, подарована Клерфе. До неї прийшов Волков. Він не сварив за вчорашнє, а приєднався і випив горілки. Ліліан знала, що він ненавидить, коли вона п'є, але знала також, що тепер не пробуватиме відмовити їй від подальшого пиття. "Ти розумієш мене надто добре, а я

тебе, і в цьому полягає наше нещастя", — сказала Ліліан. Волков розсміявся: "Особливо, коли віє фен. Або коли приїде хтось чужий". Ліліан просила не ревнувати, бо за кілька днів Клерфе поїде.

Згодом Ліліан сказала, що інколи хоче зробити щось геть безглузде. Щось, що б розірвало цей скляний обруч. Кинутися кудись. Волков радив змиритися: "Перш ніж людина вичерпає усі сили, безглуздо ненавидячи когось, має спробувати, чи не вдасться з цим жити". Жінка подумала, що Волков нагадує їй ув'язненого, який дякує Богові за те, що живий, а вона — когось, хто ненавидить Бога за те, що невольний.

Озвалися церковні дзвони в селі. Волков сказав, що завтра виїздить Єва Мозер, бо абсолютно здорова. Раптом крізь затихаючі дзвони Ліліан почула хурчання "Джузеппе". Авто на швидкості піднімалося серпантинами під гору і зупинилося. Здивувалася, чому Клерфе приїхав ним до санаторію вперше від свого прибуття. Волков побачив, що Клерфе припаркував авто на схилі за ялицями, а не перед санаторієм.

Згодом Волков пішов, а Ліліан зійшла вниз. На свій подив, побачила Клерфе, що сидів на лавці під санаторієм. Він розповів, що Гольманн поїхав машиною у село по горілку, але може поїхати й далі, куди захоче. "Висилаєте його в дорогу у відкритому спортовому авті? Хіба ви не знаєте, що він хворий? А якщо він застудиться? — переживала Ліліан. "Він вдягнувся тепло. До того ж авто для гонщика те саме, що для жінки вечірня сукня. Якщо вона приносить їй приємність, то ніколи в ній не застудиться", — відповів Клерфе, а тоді сказав, що вона, замість лежати в ліжку, вислизає увечері до бару в тоненькій сукні і шовкових черевичках. Жінка сказала, що це не має нічого спільного з Гольманном. Вони сперечалися щодо того, чи доцільно було давати машину другові. Клерфе пригорнув її за плече. Ліліан мовчала й не рухалася. Дивилася, як "Джузеппе" вигулькує з-за лісу біля озера, а потім зникає за закрутом.

Клерфе розповів, що бере участь у перегонах задля грошей і тому, що не вміє нічого іншого, а не задля жаги пригод. Пригод в цей клятий час він мав удосталь, зовсім цього не бажаючи. Гольманн їхав назад, і Ліліан пішла.

Була неділя, а неділі в санаторії завжди було важче пережити, ніж будні. Лікарі приходили до покоїв тільки за необхідності, так що пацієнтам могло здаватися, ніби вони здорові. Однак під кінець недільного дня у них наростав неспокій, і медсестра часто мусила збирати увечері важко хворих з покоїв, де вони не повинні були опинитися.

Ліліан, попри заборону, зійшла на вечерю до їдальні. Вона випила дві чарки горілки, щоб позбутись меланхолії сутінків, але їй це не вдалося. За столом посеред залу сиділа Єва Мозер в оточенні купки приятелів, перед нею стояли пляшки шампанського, а також торт і лежали подарунки. То був її останній вечір. Завтра вранці мала виїхати. Ліліан в першу мить хотіла розвернутися, але потім побачила Гольманна за столиком. Вона сіла до нього і спитала, чи прийде Клерфе. Гольманн сказав, що до Клерфе хтось приїхав. Усі сьогодні виглядали щасливими, а Ліліан було сумно, і вона вирішила піти спати. У кімнаті вона читала книжку, коли прийшов Чарльз Ней і

попросив йти до Долорес на прощання в честь Єви Мозер. Чарльз вмовив Ліліан піти.

Долорес Пальмер жила поверхом нижче. Уже три роки займала там апартаменти, що склалися зі спальні, покою і ванни. Платила найвищу платню в санаторії. Ліліан роззирнулася. Картина була знайома: лампи були затулені хустками, голосник грамофона був затканий шовковою білизною, щоб занадто не галасував. Єва Мозер уже не раділа, бо внизу її чекало нове життя без друзів, яких лишала тут. Вона не мала ніякої професії, не знала, що робитиме. До кімнати зайшла Крокодилиця і насварилася за алкоголь і цигарки. Усі розійшлися по своїх кімнатах.

Ліліан у своєму покої підійшла до вікна. "Палас Готель" в селі був ще освітлений. За два-три тижні зникне і цей овид. Туристи поїдуть, і довгий, одноманітний рік далі буде волоктися усю весну, літо і осінь до наступної зими. На хвилю здалося їй, що чує ззовні двигун авта Клерфе. Він міг би її врятувати від довгої ночі, але не могла до нього зателефонувати. Думала, що до нього приїхала якась квітуча панночка з Парижа або Монте-Карло. Ліліан випили снодійне. Сіла за столом і витягнула поштовий папір. "Коханий, — писала. — Ти з невиразним обличчям, незнайомцю, завжди очікуваний, ніколи не бачений, чи ти не відчуваєш, що час спливає?". Потім порвала листа і скинула зі столу касетку, в якій лежало вже багато не відісланих листів, для яких не знала адреси, а потім поглянула на біле ліжко перед собою і подумала: "Чому я плачу? Адже плач нічого не змінить".

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

5

У санаторії помер Ріхтер – 80-річний старий, який прожив тут 20 років. Далай-лама раз у раз наводив його в приклад, коли мав пацієнтів, що занепадали духом, а Ріхтер демонстрував йому свою вдячність: просто не вмирав.

Шахи були єдиною пристрастю Ріхтера. Під час війни партнери, яких мав у санаторії, виїхали або померли. Тоді з'явився Реньє і зіграв з Ріхтером партію. Ріхтер був щасливий, що знайшов нарешті гідного супротивника, однак Реньє був французом, звільненим з німецького концтабору, а тому, коли дізнався, що Ріхтер німець, відмовився грати далі. Ріхтер знову почав марніти, а Реньє теж важко захворів. Обидва нудилися, але жоден не хотів поступитися. Один негр з Ямайки врешті знайшов рішення. Він теж був важко хворий. Двома окремими листами він запросив Ріхтера і Реньє розіграти з ним партію шахів телефоном, не встаючи з ліжка. Обидва неабияк зраділи. Єдиний клопіт полягав у тому, що негр не мав уявлення про шахи, але вирішив цю проблему просто. Проти Ріхтера грав білими, а проти Реньє – чорними. Оскільки білим належав перший хід, Реньє, виконавши його, зателефонував негрові. Той повідомив хід Ріхтерові, з яким грав білими. Потім почекав відповіді Ріхтера і зателефонував Реньє. Другий хід від Реньє він передав знову Ріхтерові, а відповідь Ріхтера Реньє.

Незабаром по війні негр помер. Щоб гра могла точитися далі, роль негра

перейняла Крокодилиця, і медсестри передавали ходи супротивників, які вірили й далі, що грають з негром. Коли Реньє міг встати з ліжка, то про все довідався.

Тим часом упередження на національному тлі опали, коли Реньє дізнався, що родина Ріхтера в Німеччині загинула під час бомбових нальотів, він з ним помирився, і відтоді вони грали постійно. З часом хвороба прикувала Реньє знову до ліжка, а що обоє не мали вже в покоях телефонів, функції гінця виконувало кілька пацієнтів. Між іншим Ліліан. А три тижні тому Реньє помер. Ріхтер на ту пору був такий слабкий, що сподівалися також його смерті, і ніхто не хотів йому сказати, що Реньє не живе. Щоб утримувати його далі в невіданні, місце партнера зайняла Крокодилиця. Якось до Ріхтера прийшла Ліліан. Старий хотів навчити її грати. Вона не хотіла, бо вважала, що не залишиться тут надовго.

...Тривога її не відпускала. Пополудні вдалося їй переконати молоду асистентку в процедурному покої, щоб та показала останні рентгенівські знімки. За це Ліліан віддала їй свою сукню. Медсестра вийшла прибрати у номері Мануели, яка врешті померла, а Ліліан розглянула знімки. Їй здалося, що сірі плями на легенях побільшали.

Згодом до Ліліан зайшов Гольманн і розповів, що Клерфе завтра виїжджає, а сьогодні уночі місяць уповні – це традиційне свято в горах, в рятувальницькій садибі. Чоловік пропонував піти на це свято і відірватися, а потім стати зразковими пацієнтами "Белла Віста".

У день свята в хату рятувальників з'їхалися усі лещетарі. Хата містилася високо над селом, "Палас Готель" прислав сюди циганську капелу, двох скрипалів і цимбаліста. Гості приходили у вбраннях лещетарів або в костюмах. Чарльз Ней і Гольманн про людське око приклеїли собі вуса. Ліліан Дюнкерк прийшла у світло-голубих штанах і короткому кошушку. Хата була переповнена. Клерфе вдалося зарезервувати столик під вікном, бо старший офіціант був завзятим вболівальником автоперегонів. "Коли ви завтра їдете?" — спитала Ліліан. "На світанку. До Парижа. Поїдете зі мною?" — "Так", — відказала Ліліан. Клерфе розсміявся, не вірячи їй, але згодом зрозумів, що це правда.

Раптом прийшов Далай-лама. Професор був блідий, з лисою головою, і уважно розглядав тлум, що клубочився в хаті. Лещетарі саме збиралися виходити. Тоді й вони прослизнули, скориставшись метушнею, щоб подивитися, як ті будуть з'їжджати. Ліліан прочимчикувала без поспіху з Клерфе перед носом професора.

Лещетарі, тримаючи високо смолоскипи, рушили додолу освітленим схилом і зникли за стрімкими закрутами. Ліліан дивилася, як вони кидаються вниз. Жінка сказала, що просто поїде з ним в Париж, так, як хтось, хто подорожує автостопом. Ліліан відчула, як тягар, який вона довго носила, сповзає нарешті з її плечей. То була перша людина за багато років, яка не цікавилася її хворобою! Дивним чином це її робило щасливою. Вона мала враження, мовби переступила тим самим межу, якої досі їй подолати не вдавалося. Вона згадала, що Клерфе казав якось, що в житті найважливіше добитися того, щоб мати змогу вибрати момент власної смерті, бодай заради того, щоб смерть не змогла придушити людину зненацька, як пацюка, якщо та

готова. Ліліан була готова. Тремтіла, але була готова.

6

Волков застав її наступного ранку схилену над валізами. Він уже кілька разів бачив її за пакуванням. Щороку її охоплювало навесні й восени могутнє бажання лету. Валізи були розставлені по цілому покою упродовж кількох днів, а інколи навіть кількох тижнів, поки Ліліан не втрачала цього бажання і не піддавалася.

Та цього разу все було насправді! Волков зрозумів, що їде вона з Клерфе. Чоловік просив лишитися, але Ліліан була невблаганна. Вона говорила, що в Парижі має стрийка, там і залишиться. Волков думав про те, що хоче тільки того, щоб вона залишилася з ним, бо вона – єдина, те останнє, що він має. Та він уже розумів, що втратив її. Ліліан говорила, що їй невідоме справжнє життя. Вона знає тільки той його бік, який був війною, шахрайством і злиднями. Потім вона сказала: "Усе, що я кажу, фальш, стає фальшивим в момент, коли я промовляю, слова фальшиві, банальні і сентиментальні не поціляють, замінюються в ножі, а я не хочу тебе ранити, але кожне слово мусить бути ударом, якщо я хочу бути чесна, і навіть коли я думаю, що я чесна, насправді усе виявляється зовсім не так, чи й сам не бачиш, що я нічого не розумію?" Волков хотів пояснити їй, що вони обоє мають зовсім мало життя попереду, і той час, яким досі вона так гордувала, колись буде найдорожчим, хоч би то були лічені дні і години, і тоді її охопить відчай, що вона відкинула його пропозицію, хоча зараз зовсім так не вважає – але знав також, що кожне вимовлене ним слово прозвучить банально. Учора ще все було близьке і звичне, а зараз виросла між ними стіна. Вони ще почували взаємність, але говорили різними мовами. Не можна було вже нічого зробити.

Професор покликав Ліліан і сказав, що за вчорашню поведінку виганяє її з санаторію, хоч це був просто такий хід, щоб жінка опам'яталася і попросила пробачення. Ліліан сказала, що сьогодні від'їжджає, і ніхто та ніщо не могли її зупинити.

Згодом до Ліліан прибіг кундель Волкова. Пес любив її і часто сам приходив до неї. Подумала, що собаку прислав Боріс і сам ще прийде. Але не прийшов.

Почувши авто Клерфе, зачинила за собою двері і рушила уздовж білого коридору, мов злодій, що утікає. Мала надію, що вдасться їй минути хол непомітно, але Крокодилиця чекала біля ліфта. Вона просила лишитися: "Будьте розсудливі, міс Дюнкерк! Ви не знаєте, в якому ви стані. Вам не можна міняти клімат. Ви не переживете й року". – "Саме тому". На кінець, Крокодилиця сказала, що вони вмивають руки. "Прошу їх вимити у стерилізованій цноті", — сказала Ліліан.

Вона вийшла надвір. Сніг іскрився так, що майже нічого не бачила. Гольманн закутав її в хутро і вовняні хустки. Клерфе сказав, що вони їхатимуть повільно, а коли сонце зайде, спустить дах. Перед санаторієм Клерфе побачив чоловіка – конвоїра трупів, який збирався везти до Боготи тіло Мануели.

Авто рушило. Гольманн помахав їм на прощання. Боріс не з'явився. Собака біг ще упродовж якогось часу за автом, потім і він лишився позаду. Ліліан озирнулася. На сонячних терасах, які ще хвилину тому були порожні, раптом заряхтіло від людей.

Таємний телеграф санаторію вже сповістив їх про небуденну подію, і тепер, почувши шум мотора, вони повставали і дивилися вниз.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

7

Чим нижче вони з'їжджали, тим помітнішою ставала весна: сніг лишився позаду, уздовж шосе мчали потоки, з дахів капотіло, а стовбури дерев блищали від вогкості, поля були чорні і мокрі, а на лугах видно було жовту і сіро-зелену торішню траву.

Клерфе затримав авто перед сільським готелем, і вони нашвидкуруч перекусили. До Гошенена сяяли зірки і була світла ніч. Клерфе завантажив "Джузеппе" на одну з товарних платформ, які стояли біля перону. Крім них, тунелем їхали ще два лімузини і червоне спортове авто, інші водії теж залишилися у своїх автах. Вагони зчепили, і потяг в'їхав у тунель Святого Ґотарда. Ліліан здавалося, що вона занурюється в царство Аїда. "Усе дуже швидко міняється, — думала вона. — Усього кілька годин тому я була високо в горах і мріяла спуститися вниз, а тепер я мчу під землею і мрію знову піднятися нагору". Здавалося, тунель знімав з неї усе, що налипло на неї у колишньому житті, наче гострі щітки гуркоту здирали з Ліліан минуле. Коли вони виїхали з тунелю, Ліліан побачила дощ. Ще з жовтня минулого року вона не бачила дощу.

Авто виїхало на дорогу. Клерфе здавалося, що Ліліан мчала наввипередки зі смертю. Він раптом зрозумів, що в порівнянні з цими перегонами усі автоперегони на світі – дитяча гра. "Коли я висаджу її в Парижі, то втрачу, — подумав він. — Ні, я мушу спробувати її затримати! Я був би ідіотом, коли б не спробував!"

Ліліан розповіла, що має стрийка, який керує її грошима. Досі він прислав їх щомісяця. Тепер вона хотіла забрати усю решту.

Дорогою чоловік у червоному спортовому авто прагнув перегонів з "Джузеппе". Та Клерфе не хотів змагатися. Червоне авто набридало їм аж до Фаїдо, безперервно пробуючи їх догнати. Клерфе з'їхав на узбіччя, а червоне авто помчало далі. Почався туман, незабаром Клерфе і Ліліан побачили, що червоне авто висить одним колесом над прірвою, зачепившись за кілометровий стовпчик. Біля авта стояв водій, який не був навіть поранений. Клерфе сказав чоловікові, що має радіти з того, що лишився живий. Чоловік звинувачував Клерфе у тому, що сталося. У селі Клерфе і Ліліан знайшли автомайстерню і повідомили про аварію.

Авто рухалося далі вниз, закрут за закрутом, серпантин за серпантинном. Вони під'їхали до Локарно. Ліліан дивилася зачудовано на трамвай, бо не бачила їх дуже давно. Раптом перед ними з'явилося озеро, широке, сріблясте і неспокійне. Вони поселилися біля нього, у готелі "Тамаро". Вечеряти пішли під італійський кордон до ресторану "Джардіно". Ліліан раділа, бо всюди цвіли гліцинії, мімози, іриси, нарциси.

У кімнаті готелю до Ліліан прийшов Клерфе. Ліліан стояла біля вікна, за вікном було озеро, ніч і вітер. Весна шуміла в платанах на площі і в хмарах. Клерфе обняв її. Вона обернулася і подивилася на нього. Він поцілував її. "Ти не боїшся? —

поцікавилася. — Що я хвора?" — "Я боюся, що під час перегонів при швидкості двісті кілометрів на годину може мені тріснути передня шина". "Ми в схожій ситуації. Обое не маємо майбутнього! Його майбутнє сягає тільки до наступних перегонів, а моє - до наступної кровотечі", — подумала жінка. Коли він рушив до дверей, Ліліан зупинила його: "Я виїхала звідти не для того, щоб залишитися на самоті".

8

Вони приїхали у Париж і Ліліан поселилася в готелі "Біссон". Вільний pokій містився на першому поверсі. Шпалери були старі, електричне світло тьмаве - зате за вікном виблискувала річка, виднілися набережні, дзвіниця Собору Паризької богоматері. Клерфе зупинився в "Ріці". Він запросив Ліліан на вечерю.

Вона розпакувала свої речі. Взяла з собою небагато. Грошей мала теж обмаль. Зателефонувала до стрийка, але телефон не відповідав. Стрийко вже кілька років, як відмовився від телефону. На мить охопила її паніка. Вона отримувала гроші щомісяця через банк, і тривалий час не мала від стрийка жодної вістки. У готелі було холодно, але готельний посланець приніс згортки від Клерфе, де були квіти і вовняна ковдра, а також лампочки, щоб зробити номер світлішим.

Ліліан поїхала до стрийка. Старий був скнарою, не хотів віддавати гроші. А коли почув, що Ліліан хоче витратити їх на вбрання, то сказав, що вона їх розтринькає, тому їй треба вийти заміж. Він хотів скинути відповідальність за неї на когось іншого. Стрийко вважав Ліліан такою ж, як і її батько, без почуття обов'язку і почуття відповідальності. Стрийко Гастон мав красиві старовинні меблі, фотелі в чохлах, кришталеву люстру, кілька добрих картин, та казав, що геть бідний.

Згодом Ліліан зустрілася з Клерфе. Вони сиділи в ресторані "Гран Вефур", жінка сказала, що кохає його. Клерфе сказав, що завтра їде до Рима укласти новий контракт, Ліліан збиралася до Баленсіаґи купувати нові сукні. Чоловік признався, що має коханку в Римі.

Наступного дня Ліліан поїхала до Баленсіаґи. Вона вибрала сукні, які хотіла, але на їх пошиття треба було чекати кілька тижнів. Врешті вони погодилися пошити деякі сукні за два тижні. Ліліан щодня приходила на примірку. Вона жила в невагому, сірому і срібному світі. До полудня довго спала, потім йшла до Баленсіаґи, потім мандрувала без мети вулицями, а потім сама вечеряла в готельному ресторані. Вона не прагнула товариства і не дуже відчувала брак Клерфе. Ліліан дозволила підхопити себе течії, натовп ніс її, але не жахав, вона любила його, бо він був життям, невідомим, безглуздим життям, що марнується на безглузді вчинки.

9

Майже два тижні провела серед суконь, капелюхів і туфель. Рахунки надіслала стрийкові. Він сам прийшов в готель, просив переїхати до нього та не витратити стільки грошей. Згодом вони пішли в ресторан. Ліліан вдягла нову сукню, і її стрийко був просто зачарований. У ресторані жінка замовила морських їжаків, горілку, куряче філе, пляшку шато Лафіт. Гастон з'їв похапцем три їжаки. Він усе ще намагався заощадити на їжі. Стрийко запросив Ліліан прийти до нього, бо влаштує на її честь невелике

прийняття. Ліліан раптом згадала Клерфе. Відколи він виїхав, не дав ознак життя. Але це її не гнітило, вона й не очікувала цього. Не відчувала ще в ньому потреби, але добре було знати, що він десь є.

...У Римі Клерфе просиджував у бюро, кав'ярнях і майстернях. Вечори проводив з Лідією Мореллі. Спочатку часто думав про Ліліан, але потім надовго про неї забув. Ліліан не мала ані скептичної мудрості Лідії, ані її жіночної безсердечності. Лідія Мореллі була саме для нього. Ліліан залишиться для нього звабливою, короткою вакаційною пригодою.

Незабаром Клерфе виїхав до Парижа. Лідія Мореллі теж їхала, але потягом, бо ненавиділа подорожі авто і літаком.

10

Ліліан завжди боялася ночі. Ніч була пов'язана з атаками задухи, з тінями рук, які хапали за горло, з жахливою, нестерпною самотністю смерті. У санаторії упродовж місяців вона не гасила світло. Ночі в Парижі були лагіднішими. Коли надійшли перші сукні, Ліліан не стала ховати їх у шафі, а розвісила по усій кімнаті, навіть розмовляла з ними.

Клерфе витріщив очі, коли її побачив знову – настільки вона змінилася. Він зателефонував до неї після двох днів перебування в Парижі, мовби виконуючи прикрий обов'язок, а більше з цікавості, і, маючи намір лишитися на годину, лишився на цілий вечір. Ліліан змінилася сама по собі, вона змінилася так, як міняється дівчина, з якою ти розлучився, коли вона була ще незграбним несформованим підлітком, і зустрівся знову, коли вона стала молодою жінкою.

Вони сиділи в ресторані "Гран-Вефур". Туди зайшла Лідія Мореллі. Ліліан відразу усе зрозуміла. Лідія була з якимось чоловіком, але було ясно, що тут вона вистежила Клерфе. Він бачив, що Лідія спостерігає за Ліліан і знає вже з точністю до ста франків, у що та вбрана, де купила і скільки це коштувало. Чоловік вирішив скористатися з цієї ситуації, щоб Ліліан почала ревнувати його. Він очікував зауваги щодо Лідії. Вона мала сорок років, впродовж дня виглядала на тридцять, а увечері на двадцять п'ять, якщо світло цьому сприяло. Заувага на тему віку не прозвучала. "Я не ревнива. Я не маю на це часу", — сказала йому Ліліан. У вустах будь-якої іншої жінки така відповідь здалася б йому банальністю, але у вустах Ліліан це звучало не так, і Клерфе зрозумів це. З кожною секундою він усе дужче шаленів, сам не знаючи чому. Позавчора думав, що може Ліліан тримати на боці, тепер, коли бачив обох водночас, хотів тільки її. Клерфе вирішив признатися: "Я не хотів у тобі закохатися, Ліліан". Жінка сказала, що хоче повернутися у готель. Клерфе нічого не відповів. "То кінець", — подумав. Вони проминули столик Лідії, яка вдала, що їх не бачить. Авто Клерфе було припраковане на тротуарі перед рестораном. Клерфе вмовив Ліліан піти ще до Пале-Роялю. Вони пройшли аркою палацу. Був холодний вечір, що міцно пахнув землею і весною. Клерфе почав говорити, що кохає її. Потім узяв Ліліан за плечі і поцілував. Вона не опиралася йому. Вони пішли до машини. У цей момент в дверях ресторану з'явилася Лідія зі своїм супутником. Вона думала вдруге зігнорувати Клерфе, але її цікавість перемогла. Крім

того вона зі своїм товаришем мусили почекати, поки паркувальник виведе авто Клерфе з вузького паркінгу, щоб дістатися до свого. Лідія з вишуканою фамільярністю привіталася з Клерфе і представила свого товариша. Спритність, з якою вона взялася з'ясовувати, ким є Ліліан і звідки походить, була вражаюча. Клерфе думав, що треба захистити Ліліан, але незабаром з'ясувалося, що нема в цьому потреби. Між жінками зав'язалася невинна на перший погляд розмова, в якій атаки і демонстрації були сповнені вбивчої чемності.

Клерфе мовчки їхав з Ліліан Єлисейськими полями. У нього було величезне бажання – зупинити машину і поцілувати її, але він не знав, чим це може закінчитися. "Я кохаю тебе, — сказав. — Забудь про усе. Забудь про ту жінку". Ліліан збрехала, що за час його відсутності у неї теж дехто був, і попросила відвезти її в готель. Клерфе був роздратований і безпорадний. Він би із задоволенням надавав ляпасів Ліліан, але не мав права: адже вона призналася йому в тому ж, в чому він до цього признався їй. Клерфе хотів тільки одного – втримати її. Ліліан раптом стала для нього дорожчою, бажанішою над усе.

У готелі Клерфе попросив порт'є скочити до ресторану "Лаперуз" і принести від них кав'яр, а він тим часом виконає його обов'язки. "Я не хочу кав'яру", — сказала Ліліан. "А чого ти хочеш?". Вона завагалася, а потім сказала: "Клерфе, досі не був у мене о цій порі жоден чоловік. Адже ти саме це хочеш знати?" Порт'є підтвердив це: "Мадам завжди повертається додому сама. Це ненормально, мес'є. Принести вам шампанське?". Клерфе погодився, а потім залишив щедрі чайові.

У номері Клерфе сказав: "Я подумав, що ніколи більше не побачу тебе, якщо залишу сьогодні увечері одну". "Я про це думаю щочас. Що ніколи вже цього всього не побачу", — відповіла Ліліан. Чоловік признавався, що кохає її, говорив, що завжди чекав цієї ночі. Сказав, що вони поїдуть на Сицилію. Там будуть перегони, хоч у нього немає шансів перемогти.

11

Ліліан повернулася з прийняття в стрийка Ґастона. До готелю відвіз її віконт де Пестре. Вона відбула жаклибий нудотний вечір з чудовою їжею. Присутніми було кілька жінок і шість чоловіків. З чоловіків четверо виявилися неодруженими та ще й заможними, двоє були молоді, а найстаріший і найбагатший був віконт де Пестре. Він пропонував Ліліан поселитися у його помешканні на Вандомській площі, говорив, що може забезпечити їй розкішне життя.

Після прийому в стрийка Ліліан вирішила проїхатися з Клерфе. Поки він чекав на неї, зустрів Лідію. Вона лютувала на Ліліан, назвала її гускою, а Клерфе сказала, що він надто старий для ролі коханця. Клерфе і Ліліан поїхали у нічний клуб.

Строкати лігва кабаре і нічних ресторанів тонули в тумані, мовби знаходилися під водою. Усе, що тут відбувалося, було нескінченним повторенням одного і того ж. Без Ліліан Клерфе люто нудьгував би, але для неї усе це було новим, вона бачила не те, що є насправді, і не те, що бачили інші, а те, що хотіла побачити. "Вона ж полює за життям, тільки за життям, вона, мов навіжена, полює за ним, наче життя — це білий

олень або казковий одноріг", — думав він.

"Вона знає, що повинна померти, і звиклася з цією думкою, як люди звикаються з морфієм, ця думка перетворює для неї весь світ, вона не знає страху, її не лякають ні вульгарність, ні блюзнірство. Чому ж я, до дідька, відчуваю щось на зразок жаху, замість того щоб, не замислюючись, кинутися у вир?"

Ліліан сказала, що хоче переселитися в інший готель, бо їй уже дві ночі підряд телефонує якась жінка і каже, щоб забиралася звідси. І багато чого іншого в тому ж дусі. "Лідія Мореллі", — подумав Клерфе. Жінка перебралася в готель "Ріц".

12

Клерфе і Ліліан приїхали на Сицилію. Чоловік готувався до перегонів на трасі "Тарга Флоріо", що налічувала 108 кілометрів з майже 400-стами закрутами. Напарником Клерфе був Альфредо Торріані, 24-річний італієць. Обоє майже весь день пропадали на трасі. Вечорами поверталися додому, засмаглі, помираючи з голоду і спраги.

Клерфе заборонив Ліліан бути присутньою на тренуваннях. Він не хотів, щоб вона уподібнилася дружинам і коханкам гонщиків, які, прагнучи бути корисними, з секундомірами і папірцями в руках стирчали весь день на заправних пунктах, в боксах для дрібного ремонту і заміни шин. Клерфе познайомив Ліліан зі своїм другом, у якого була вілла на березі моря, там Клерфе її й поселив. Друга Клерфе звали Леваллі, він був власником флотилії, яка займалася ловитвою тунців. Вибір Клерфе не випадково упав на нього: Леваллі був естетом, лисим товстуном, а на додачу гомосексуалістом.

Цілими днями Ліліан лежала біля моря або в саду на віллі. У цьому здичавілому романтичному саду було повно мармурових статуй. Леваллі не любив гарчання двигунів, бо воно нагадувало йому виття бомбардувальників під час війни.

За кілька днів Леваллі влаштував прийняття. Запросив близько ста осіб. Горіли свічки і лампіони, ніч була зоряна і тепла, а гладке море скидалося на величне дзеркало для велетенського червоного місяця. Ліліан була захоплена. Чотири роки вона марила про таке свято, замурована в горах, за сніговими стінами. Леваллі влаштував танцювальний майданчик з освітленою скляною підлогою. Ліліан танцювала з князем Фіолою. Клерфе і Леваллі спостерігали за жінками, які танцювали. "У них горить полум'я молодості, але за ними вже танцює невидима тінь – тінь міщанства і тих двадцяти фунтів майбутнього надлишку ваги, сімейної нудьги, обмежених амбіцій, прагнень і цілей, втоми, сидання для відпочинку, нескінченної одноманітності і невблаганної старості. Тільки одній з них не загрожує усе це, тій, що танцює з Фіолою, тій, яку ви сюди привезли", — говорив Леваллі.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

13

У день перегонів Ліліан була на трибуні. Стояла сильна спека, Клерфе був на сьомому місці, коли спинився поміняти колеса. Тренер говорив, що перед Клерфе їде

Дюваль, треба його наздогнати. Клерфе поміняв колеса і рвонув. Він догнав Дюваля, але той блокував Клерфе при кожній спробі. Двічі авто так наближалося, що водії могли зазирнути одне одному в обличчя. Але Клерфе вдалося відірватися.

Клерфе згадав про Ліліан, щойно коли зупинився змінити шини з пробитим протектором. У тиші, що несподівано настала, яка зовсім не була тишею, йому раптом здалося, що підземний поштовх викинув його колись із кратера вулкану і що він плавно, як Ікар, ширяв тепер, щоб приземлитися в обійми нескінченного щастя, яке було чимось більшим за кохання і персоніфікувалося в певній жінці на трибуні, певному імені і в певних устах. Авто знову рвонуло вперед, але тепер Клерфе був не сам. Його супроводжувало почуття до Ліліан.

Коли почалося наступне коло, авто завихляло, Клерфе опанував його, проте задні колеса не слухалися. Авто немов сказилося: його кидало в різні боки, кермо виривалося з рук. Клерфе загальмував, закрут був уже зовсім близько. Він загальмував надто сильно і знову дав газу, але кермо перекутило йому руки, він відчув, як плече щось шарпнуло, закрут виростав перед ним до величезних розмірів, на тлі блискучого неба люди стали втричі більшими. Він ледве оминув людей, але стрельнула розірвана опона заднього колеса, і авто зупинилося.

Клерфе побачив, що до нього біжать люди. Він знав, що вони не повинні торкатися авто, не повинні допомагати йому, інакше його дискваліфікують. Клерфе виліз з авто і став перед радіатором. Він кричав людям не допомагати йому. З його носа йшла кров, щось було не так з рукою. Люди зупинилися. Вони побачили, що він може ходити. Рана була негрізна, вдарився тільки обличчям в кермо. Швидко розрізав протектор, стягнув його і обмацав опону. У ній було ще трохи повітря, але достатньо, щоб пом'якшувати струси під час їзди, якщо занадто швидко не входить в закрути. Плече не зламане, тільки вивихнуте. Мусив спробувати їхати далі, керуючи тільки правою рукою. Мусив добратися до боксу, там був Торріані, який міг його змінити, там були механіки і лікар.

Клерфе виїхав і думав, як дотягнутися до боксу. Клерфе вважав, що не треба було мріяти про Ліліан, а думати лише про перегони.

Ліліан сиділа на трибуні. Її бадьорило хвилювання усього цього натовпу. Вболівальники їй нагадували дітей, бо теж пробували чимдуж перебігти на другий бік шосе перед авто, що наближалося. Їй було дивно, що люди можуть так ризикувати життям. Вона думала про Клерфе, боялася, щоб не розбився. Раптом вона усвідомила, що все, що відбувається – дитяча забавка зі смертю. Уперше, відколи покинула санаторій, подумала про Волкова. А потім вона побачила, як наближається знизу Клерфе. Побачила його скривавлене обличчя, побачила, як він висідає. Механіки оглянули авто, поміняли колеса, і Торріані, замінивши скаліченого Клерфе, помчав трасою.

З'явився лікар. Клерфе відчув скажений біль. Сів на якомусь ящику. Тренер говорив, що Торріані ще має шанси. Він і справді надолужував прогаяну дистанцію. Клерфе не хотів йому заздрити, але відчував наростаючу гіркоту. Давалася ознака шістнадцятирічна різниця віку. Знав однак, що не завжди молодість перемагала.

Згодом тренер спитав Клерфе, чи зможе він змінити Торріані, якби щось трапилося. Але і сам відповів, що з вивихнутим плечем Клерфе не зможе їхати добре.

Перед останнім колом авто Торріані раптом зупинилося біля боксу. Торріані ледве тримав голову над кермом: у нього був сонячний удар. Клерфе швидко сів у машину. Тренер просив дістатися фінішу, і тоді вони би мали 4 місце. "Клерфе знову їде. Торріані вибуй!" — заgrimів механічний голос диктора.

Ліліан побачила авто Клерфе. Помітила забинтоване плече. "Безнадійний дурень! — подумала. — Дитина, яка ніколи не доросте. Легковажність ще не відвага. Знову розіб'ється! Що вони всі знають про смерть, ці бездумні здорові люди? Що таке смерть знають лише там у горах, в санаторії, ті, що мусять боротися за кожен подих, мов за якусь нагороду!"

Хотіла звідси піти. Вона зійшла сходами з трибуни. Почалися оплески, бо водії минали лінію фінішу. Ліліан залишалася на сходах, поки не побачила авта Клерфе. Лише тоді зійшла поволі вниз. Клерфе витер кров з обличчя, але з губ йому ще капотіло. Зібралися усі: тренер Габріелі, Торріані, Клерфе. Тренер запрошував до себе, щоб відсвяткувати. "Ти не повинен більше їздити", — сказала Ліліан до Клерфе. Але він запитав її: "Чи я просив тебе коли-небудь, щоб ти повернулася до санаторію?" Вона глянула на нього. Досі вважала, що він або не знає, або впевнений, що вона не серйозно хвора. "Я не мушу повертатися до санаторію", — відказала швидко. Вони поїхали до Леваллі, бо усе обличчя Клерфе було побите, і в такому вигляді він не хотів нікуди йти. Ліліан попросила поїхати коли-небудь до Венеції, бо там нема там ані гір, ані авт.

14

Вони лишалися на Сицилії ще два тижні. Клерфе лікував своє плече. Дні минали в здичавілому саду Леваллі і біля моря. Клерфе мав ще кілька тижнів до наступних перегонів. Він запропонував їхати машиною до Риму, бо там лише починалася весна, а тут уже було спекотно. Спочатку Ліліан не хотіла їхати, а потім погодилася, бо їй почало здаватися, що перебуває вже на Сицилії багато місяців. Зрештою, то були місяці для неї. Мала власне літочислення. Один день від другого завжди відокремлювала ніч, наче багатотижнева прірва, а потім наставало пробудження наодинці. Ліліан ніколи не дозволяла Клерфе залишатися на усю ніч. Не хотіла, щоб вранці він став свідком її пробудження і чув її кашель.

Ліліан полетіла до Рима, щоб звідти летіти далі. Клерфе повертався з Торріані автом. Вони домовилися зустрітися в Парижі. Одного дня пополудні вона прогулювалася серед римських руїн. Увечері мала летіти далі, але не могла відважитися. Раптом охопила її хвиля безпричинної меланхолії, почуття великої насолоди, позбавлене будь-якого смутку. Ліліан провела цю ніч в готелі і лише наступного дня пішла до каси авіаліній. Там побачила у вікні плакат з краєвидом Венеції і, нагадавши собі, що сказала Клерфе у Леваллі, не вагаючись, попрохала переоформити квиток на лет до Венеції. Вважала, що перед поверненням до Парижа мусять її побачити. Вона не мала відваги зателефонувати або написати йому, що

затримається. Зможе це зробити з Венеції, хоча знала, що цього не зробить. Хотіла побути кілька днів на самоті.

У Венеції, в готелі "Данієлі" отримала номер, у якому колись відбувся бурхливий роман старіючої Жорж Санд з молодим Альфредом де Мюссе, якого зрадила мадам Санд з одним італійським лікарем.

Якогось вечора вона вирішила піти до театру. Ліліан увійшла саме в момент, коли піднялася завіса. Грали комедію XVIII сторіччя. Вона мало що розуміла італійською і незабаром припинила стежити за текстом. Знову охопило її дивне почуття самотності і меланхолії, які відчула в Римі. Ліліан раптом заридала, їй довелося притиснути до губ хустинку. Тільки після того, як ридання повторилося і вона побачила на хусточці темні плями, їй усе стало ясно. Вона почекала хвилику, намагаючись впоратися з собою, але кров з'явилася знову. Треба було вийти, але Ліліан не знала, чи в змозі вона це зробити сама. Вона звернулася до жінки ліворуч. Жінка сказала своєму супутнику, щоб допоміг Ліліан. Той вивів Ліліан і побачив кров. На гондолі він завіз Ліліан у готель, бо вона не хотіла в лікарню.

Ліліан цілий тиждень лежала в готелі. Вікна були відкриті, відчутно потепліло. Вона не сповістила Клерфе. Не хотіла, щоб її застав хворою. Не хотіла його також бачити біля свого ліжка. То була її справа, тільки її. Спала і дрімала цілими днями, до пізньої ночі чула захриплі вигуки гондольєрів і плюскіт гондол. Час від часу приходив лікар, приходив Маріо (чоловік, що їй допоміг). Не було тут нічого загрозливого, тільки й усього, що невелика кровотеча, лікар розумів її, а Маріо приносив квіти і розповідав їй про своє тяжке життя зі старшими дамами. Якби ж то вдалося знайти нарешті багату і молоду, яка б його розуміла. Він не мав на увазі Ліліан. Він до неї придивився і відразу зрозумів, у чому річ. Він був з нею цілком щирий і розмовляв з нею, як з подругою. Він жив за рахунок жінок. Маріо приніс їй вервицю, яку посвятив Папа Римський, і розмальовану венеційську шкатулку на листи.

У готелі її побачив віконт де Пестре. Наступного дня він почав посилати квіти. Згодом зателефонував, і вони пішли у ресторан. Пестре уже знав, що вона зустрічається з Клерфе, і говорив, що запізнився.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Клерфе марно шукав її в Парижі, врешті вирішив, що Ліліан повернулася до санаторію. Зателефонував і впевнився, що помилився. Шукав її далі в Римі і в Парижі, але ніде не натрапив на її слід. Врешті вирішив, що вона його покинула. Навіть стрийко Гастон його поінформував, що не знає, де перебуває його небога, і, зрештою, його це не обходить. Клерфе намагався про неї забути і жити. За тиждень після свого повернення зустрів Лідію Мореллі. Клерфе пішов з нею на вечерю. Клерфе злився, що його покинула жінка, перш ніж він сам встиг її покинути. Лідія гострою голкою шпирала в чутливий пункт. Вона радила йому одружитися з багатую жінкою, кинути перегони, бо

він вже не молодий. "Треба облаштуватися, перш ніж буде запізно", — казала вона. Лідія запросила його приходити ввечері, але Клерфе не пішов.

Клерфе припинив пошуки. Знав, що це без сенсу, якщо Ліліан повернеться до Парижа, то прийде до нього або ні. Він не підозрював, що вона мешкала знову в готелі "Біссон". Ще кілька днів хотіла лишатися сама. Не хотіла, щоб Клерфе її бачив, раніше, ніж вона почуватиметься здоровою. Багато спала і не виходила.

Ліліан сиділа в готелі на підвіконні, підігравши ноги, пила вино і лушила креветки. Через вікно її побачив Клерфе, який, ні на що вже не сподіваючись, вдесьте прогулювався під вікнами готелю. Чоловік допитував її, де вона була, з ким, розповідав, що всюди шукав. Тепер, коли Ліліан знайшлася, у нього виникло почуття спокою.

16

Клерфе сказав Ліліан, що хоче з нею одружитися. Грошей у нього було мало, але він вважав, що на рік вистачить, а згодом зможе продавати авто в окрузі Тулуза, там скоро буде вакансія. Ліліан говорила, що їх звів випадок, тому треба залишити все так, як є. "Я хочу затримати тебе. Скільки зможу. Усе дуже просто, чи не правда?" — "Ні. Таким чином не затримаєш нікого". Клерфе розповів, що має на Рив'єрі поганенький невеликий будиночок. Чоловік мав знову їхати за тиждень до Рима, а потім на "Перегони Тисячі Миль" через цілу Італію. Вони почали говорити про кохання і смерть. "Протилежністю кохання є смерть, і кохання — це гірке зачарування, яке дозволяє нам на хвилику забути про неї. Тому кожен, хто знає щось про смерть, знає також щось про кохання", — сказала Ліліан. Вона говорила, що хотіла б вивернути своє життя догори дном. Хотіла б тепер пережити день або годину зі свого п'ятдесятого року життя, потім годину з тридцятого, потім годину з восьмидесятого — всі в один день. Їй хотілося випросити від цього світу бодай кілька днів з тих, які ніколи не проживе.

Тепер Клерфе боявся, щоб жінка не перевтомилася, не зазнала нового приступу. Говорив, що хоче затримати її так довго, як тільки зможе. Чимось слова Клерфе нагадували їй про Бориса. Ліліан відмовила Клерфе, коли він хотів провести її в номер і, можливо, залишитися. Вона сказала, що йому також треба відпочивати перед перегонами. Тепер уже він роздратовано дивився на неї.

Чоловік пішов під її вікна, але вона не визирала. Згодом Ліліан вдягла дощовик і вийшла надвір. Вона вирішила не лягати в ліжко. Вона і так вже пролежала в санаторії більше ніж досить. Вийшла на вулицю і добралася до бульвару Сен-Мішель. Потім однак посипалися пропозиції найпримітивнішої еротики. Трохи очманіла сіла за столик перед кав'ярнею. Повії уважно її обстежили, то був їхній район і вони були готовими захищатися від будь-якої конкуренції зубами і нігтями. Ліліан довелося заплатити офіціантові, щоб він подбав про те, щоб її нарешті залишили у спокої. Блідий бородань за сусіднім столиком почав малювати її портрет, трохи згодом до столика Ліліан підійшов хлопець і представився як бідний поет. Вона запросила поета на келих вина. Але той попросив, щоб замість вина пригостила його канапкою. Вона замовила йому ростбіф. Поет називався Жерар. Перекусивши, він прочитав їй кілька віршів. То були елегії про смерть, вмирання, проминання і безглуздість існування. Ліліан повеселіла.

Поет був худорлявий, але мав казковий апетит.

...Клерфе посидів трохи в барі у "Ріці". Потім вирішив зателефонувати Ліліан і дізнався, що вона вийшла. Клерфе кинувся її шукати. Він їхав повільно бульваром Сен-Мішель. Ліліан почула "Джузеппе" і відразу ж його побачила. Клерфе підійшов до столика, купив у художника її портрет, а Жерару сказав, що вона – його божевільна пацієнтка, яка втекла. Ліліан сказала не вірити, бо Клерфе – її колишній чоловік, що втік з божевільні. Поет не був дурнем. Крім того був французом. Зрозумівши усе, він піднявся з чарівною усмішкою і пішов.

Коли поет пішов, Клерфе сказав, що не встигає за Ліліан: "За тиждень з тобою відбувається стільки перетворень, скільки з іншими жінками не відбувається за роки, ти схожа на рослину в руках йога – за кілька хвилин вона встигає вирости і розквітнути". "І вмерти", — подумала Ліліан. Клерфе сказав, що кохає її, а Ліліан, нарешті, запросила його до себе, сказавши, що має ще трохи вина.

17

Любов до Клерфе і любов до життя раз у раз плуталися в свідомості Ліліан. Вона жонглювала ними, бо знала, що скоро вони все одно розіб'ються.

...Клерфе брав участь у перегонах. Була злива. Знав, що не має шансів, але в перегонах завжди траплялися несподіванки, а в довгих перегонах велику роль відігравав випадок. Думав про Ліліан, вранці розмовляв з нею по телефону. Клерфе вважав, що забагато думає про неї, краще б посадив за кермо Торріані, але тепер вже запізно. Стартер змахнув прапорцем і авто блискавично рвонуло з місця. Пролунали вигуки юрби.

...Ліліан повернулася до готелю, бо ходила вибирати нову сукню. Відчувала, що має температуру, але вирішила її зігнорувати. У неї часто піднімалася температура, часом на градус, часом більше, і вона знала, що це означає. На столі була телеграма від Клерфе: "Стартуємо за 15 хв. Потоп. Не відлітай, Фламінго". Порт'є приніс їй радіо і ще одну телеграму. Ліліан увімкнула радіо і почула голос диктора, що коментував перегони. Жінка не розуміла ентузіазму мільйонів людей, які цього вечора і цієї ночі вишикувалися уздовж доріг Італії. Знехтувавши смертю, гонщики цілу ніч мчатимуть з нерухомими, вкритими кіптявою обличчями, а вдосвіта їх звалить з ніг страхотлива втома, але вони мчатимуть далі і далі, мовби йшлося про найважливішу річ на світі. Чи життя для того дарувало їм такі дива, як здорові легені і серце, печінка і нирки, лише для того, щоб ризикували.

18

Зранку Віконт де Пестре запросив Ліліан у ресторан "Максим". Чоловік намагався переконати жінку бути з ним, пропонував найкращі умови для неї. Вона його не зневажала, навпаки, вважала, що він настільки ж приємний, як лагідне снодійне, і слухала його з увагою. Він для неї був уособленням протилежного боку екзистенції.

Ліліан повернулась у готель, де порт'є повідомив їй, що Клерфе на дванадцятому місці! Обігнав шість конкурентів. Диктор казав, що він чудово їздить уночі. Жінка вирішила піти випити кави на бульварі Сен-Мішель. Її трактували там уже як

постійного гостя. Офіціант наглядав за нею, Жерар її очікував, він мав ту гарну властивість, що завжди був голодний. Ліліан, поки він був зайнятий їжею, поринала у роздуми. Вона обожнювала дивитися на вулицю, де борюкалося життя з гарячими і похмурими очима. Ліліан повторювала слова: "З Брешії до Брешії". Саме такий був маршрут перегонів. Поет не знав, що це означало, але сказав, що назве так свою наступну збірку.

Ліліан йшла уздовж набережної Гранде аж до набережної Вольтера. На вулиці Сени вона побачила, що хтось лежить на землі. То була мертва жінка. Ліліан хотіла відтягти її з дороги, але Жерар, що ішов за Ліліан сказав не вплутуватися у це. Він сказав, що можна хіба подзвонити у поліцію. Ліліан і Жерар пішли у готель. Порт'є повідомив, що Клерфе вже десятий. Поки порт'є пішов за вином, Жерар подзвонив у поліцію. Згодом він пішов, а Ліліан піднялася в номер. Наближалася ніч.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

19

Клерфе звозив Ліліан подивитися на свій будинок. Чоловік казав, що все тут відремонтуює, і Ліліан зможе жити в гарних умовах. Згодом він спитав, чи зверталася вона після санаторію до лікарів. Клерфе говорив, що знайде найкращого лікаря у Франції. Ліліан не відповіла. Клерфе вже раніше питав її кілька разів, чи ходить до лікаря, але ніколи не домагався від неї, щоб розповідала щось більше, крім запевнення, що вона це робить. Цього разу було інакше. Збіглося це з домом, майбутнім, коханням, піклуванням, зі всіма цими прекрасними назвами, які вже для неї не існували, лише утруднювали смерть. Клерфе зрозумів усе і сказав: "Ти живеш зі мною, як хтось, кого завтра вже не буде. Як хтось, хто безперервно від'їжджає".

"Хоче мене прив'язати і ув'язнити, цим він пишається і називає це подружжям, піклуванням і коханням, і може, зрештою, має рацію. Однак чому не розуміє, що саме те, чим він пишається, мене від нього відштовхує?" — думала Ліліан. З ненавистю поглянула на віллу з гравієвими алеями. Хіба вона для того втекла з гір, щоб закінчити тут? Куди подівся Клерфе? Що його змінило? Ліліан думала, що вже не має часу на експерименти з домашнім щастям.

Увечері вони поїхали грати в казино. Помалу Клерфе програв майже усі свої жетони. У нього залишилося їх якраз стільки, щоб ще раз зробити максимальну ставку. Він поставив на "червоне". Випало "червоне". Тоді багато разів поспіль Клерфе ставив на "червоне" і весь час вигравав. Фіола згодом розповів, що бачив таку серію вигравів лише раз: "чорне" випало дванадцять разів. Це сталося ще до війни. Тоді максимальні ставки на деяких столах були набагато вищі, ніж зараз. Гравець, який ставив на "чорне", зірвав банк. Це був росіянин Борис Волков, чудовий стрілець. Він приїжджав тоді з Марією Андерсен – однією з найпрекрасніших жінок, яких Фіола будь-коли бачив. Марія в Мілані під час бомбардування. А ще Волков брав участь у перегонах. Клерфе і Ліліан вдали, що не знають Волкова. Ліліан теж зіграла і майже відразу ж почала

вигравати. Коли вони вийшли з казино, Рив'єра чекала на світанок. Вони їхали, а Клерфе, захоплений хвилею ревностів через Волкова, говорив Ліліан, що вона не хоче виходити заміж через росіянина, хоче повернутися в санаторій. "Не відштовхуй мене силоміць!" — просила Ліліан. Вона подумала, що скоро помре: "Чому? Чому саме я? Що таке я зробила, що саме мене мусило це спіткати?". Ліліан плакала. "Ти зраджуєш мене з якоюсь тінню, — сказав з гіркотою. — І ти плачеш!" — "Так, — подумала, — але ця тінь не зветься Борис. Сказати йому, як зветься? Але тоді замкне мене в лікарні, а перед дверима поставить на варті кохання, щоб мене заопікували на смерть, за молочними шибами, оточену запахом дезінфекції, доброї волі і нудотним смородом людських випорожнень". Раптом вона вирішила, що не зможе жити у в'язниці кохання, і єдиний вихід — втеча.

Ліліан раптом уявила собі усе, що станеться між нею і Клерфе, їй здавалося, що вона бачить довгий коридор. Коридор стає усе вузким і вузким, і врешті сліпим. Вона не може йти ним. Усі інші, що мали час на розлуку, могли. Вона ні. Клерфе ніколи вже не може бути з нею таким, як раніше. Може, з будь-якою іншою жінкою, але не з нею.

Ліліан пообіцяла, що буде з ним, що вийде за нього заміж, наприклад, восени. "Нарешті! Нарешті! Ти ніколи про це не жалітимеш, Ліліан!" — радів Клерфе. Він відвів її, щоб поспала. Ліліан ще пообіцяла, що піде з ним до лікаря. "Після перегонів я спакуюся і виїду, коли йому доведеться вирушити до Рима. Ще цих кілька днів", — думала жінка. Вона не знала, куди поїде. Зрештою, байдуже. Просто мусила відійти.

20

Кожне коло мало трохи більше трьох кілометрів, але траса бігла вулицями Монте-Карло, якраз центром міста, у багатьох місцях вона була така вузька, що ледве вистачало місця для обгону. Треба було проїхати сто таких кіл — понад триста кілометрів. Ліліан поцілувала Клерфе, і виконала ритуальні забобони: буцім поплювала на авто і на комбінезон Клерфе і прошептала якесь заклинання, яке мало б викликати зворотну дію, відтак підняла руку з двома розчепіреними пальцями у напрямку шосе і боксів, де знаходилися інші авта, — це було "vettatore", спеціальне заклинання проти лихого ока. Коли Ліліан пішла до виходу, італійці-механіки дивилися на неї з німим обожнюванням. Йдучи, вона чула, як за її спиною молиться тренер: "О, солодка крові Ісуса, і Ти, Матір Усіх Скорботних, допоможіть Клерфе і Фріджеріо".

Стартувало двадцять авт. Після першого кола Клерфе їхав на восьмій позиції, він не мав найкращого місця на старті і коли рушали, трішки забарився. Тепер він тримався за Мікотті, про якого знав, що той буде рватися до перемоги. Перед ними їхали Фріджеріо, Монті і Саккетті, перед вів Маркетті.

Після сорока кіл Ліліан хотіла вже йти. Мала враження, що повинна тепер, саме зараз, виїхати — перш ніж перегони закінчаться. Перспектива стеження за наступними шістдесятьма колами з невеликими переміщеннями на трасі здалася їй марною тратою часу, такою ж, як і час, змарнований до її від'їзду з санаторію. У неї в торбинці лежав квиток до Цюріха. Ліліан купила його вранці, коли Клерфе востаннє об'їжджав дистанцію. Квиток був на післязавтра. Цього дня Клерфе повинен був відлетіти до

Рима. За два дні він збирався повернутися. Літак Клерфе відлітав уранці, потяг від'їжджав увечері.

За годину Клерфе уже вийшов на друге місце. Він тепер переслідував Маркетті. Не хотів ще його випереджати, бо йому не квапилося, міг це зробити після восьмидесятого кола, ба навіть на дев'яностому. Самого Клерфе доганяв тепер Монті, але ще не вчепився йому в колеса. Клерфе бачив, як тренер волає до всіх святих, а водночас трясє на його адресу кулаками, щоб не тримався надто близько до Маркетті, котрий дав перед тим тренерові розпачливий знак, щоб стримав Клерфе. Клерфе кивнув і відстав на довжину авта, але не більше. Хотів виграти ці перегони, чи з благословенням тренера, чи без нього. Він також хотів отримати премію за перемогу, а крім того поставив на себе в тоталізаторі. "Я потребую грошей, — подумав. — На майбутнє. Дім. Життя з Ліліан".

За черговим закрутом Клерфе побачив, що авто Маркетті раптом затанцювало і стало упоперек дороги, пролунав скрегіт розтрощеного металу об перешкоду. Він побачив, як чорна калюжа мастила заливає трасу, як два інші авта зіткнулися одне з одним, як авто Маркетті перекидається, водій пролітає в повітрі і падає на землю. Клерфе вдивлявся в шосе, намагаючись знайти хоч якийсь просвіт, у який можна було втиснути авто, але просвіту не було, шосе раптом різко збільшилося і водномить скорчилось. Клерфе не відчував страху, він лише прагнув наскочити на інше авто не під прямим кутом, а боком, в останню мить він ще встиг подумати, що варто звільнитися від керма, але руки були надто повільні, все злетіло вгору, він раптом став невагомим, а відтак отримав удар в огрудину і другий в обличчя, і з усіх боків звалився на нього розтрощений світ.

Авто, яке налетіло на Клерфе, пробило вилом в суцільному плетиві автомобілів, через нього змогли проскочити авта, що мчали услід. З'явилися санітари з ношами, вони витягнули Маркетті. Авто Клерфе не тільки само впало на інше, але ззаду наїхав на нього Монті. Монті не отримав майже жодних ушкоджень. Обличчя Клерфе було розбите, кермо зім'яло йому огрудину. Кров текла з рота, він був непритомний. Санітари і механіки поспішно різали метал, добуваючи Клерфе. Що дві хвилини пролітала цим відрізком решта авт. Перегони точилася далі, ніхто їх не перервав.

Ліліан не відразу зрозуміла, що сталося. Голос у мегафоні був невиразний, багато разів відлунюючи. Ліліан почула, що сталося щось з автами, які випали з траси і вдарилися, бо з іншого авта витекло на трасу мастило. Ліліан шукала очима номер Клерфе. Але не знайшла його, хоча він міг уже проїхати, адже раніше вона не звертала на це уваги. Раптом вона почула: "Серед поранених перебуває Клерфе, він у дорозі до лікарні. Здається, непритомний". Ліліан покинула трибуну і рушила до боксу – може, його занесли туди. Тренер сказав, що Клерфе повезли до лікарні. Вона поїхала до лікарні бричкою, бо всі дороги були перекриті через перегони. Їзда тягнулася без кінця, перш ніж вони зупинилися перед лікарнею. Дорогою Ліліан дала собі силу-силенну всіляких обітниць. Вона була переконана, що виконає їх. Вона не поїде, вона залишиться, вона вийде заміж за Клерфе, аби лише він жив! Сестра сказала їй, що

Клерфе в операційній. Ліліан чекала, навіть сюди доносився рев машин. А коли він стих, і перегони закінчилися, приїхав тренер з механіками. Тренер пішов до лікаря, а згодом повернувся і сказав, що Клерфе мертвий. Ліліан хотіла побачити чоловіка, але їй казали, що в нього сильно понівечене лице, кермо зім'яло йому огрудину. Тренер радив Ліліан, щоб лікар зробив їй заспокійливий укол.

21

Ліліан прокинулася з опарів сну. Згадала пізній, убивчий полудень, блукання містом, ранній вечір, лікарню, чуже, позшиване обличчя Клерфе, голову, що лежала трохи криво, долоні, складені так, мовби він збирався молитися, лікаря, який з нею прийшов. Думала, що не Клерфе мав лежати на лікарняному ліжку, а вона. Почувалася якимсь дивним чином шахрайкою, виявившись зайвою, вона все ж продовжувала жити; сталося непорозуміння, замість неї убили іншу людину.

Задзеленчав телефон. Агент похоронного бюро з Ніцци пропонував свої послуги. Вона поклала слухавку. Не знала, що робити. Разючий звук телефону відізвався знову. Цього разу то була лікарня. Що буде з трупом? Треба розпорядитися. Найпізніше пополудні. Треба замовити труну.

Був полудень. Ліліан відчувала ще дію міцного снодійного. Усе довкіл видавалося нереальним. Вона зійшла вниз, щоб порадитися з порт'є щодо похорону, попросила усе організувати.

Біля дверей кімнати Клерфе зупинилася. Нагадала собі, що порт'є домагався документів Клерфе. Вона знала ще з санаторію, що часто важче дивитися на залишені померлим речі, ніж на нього самого. Вона побачила ключ у замку і вирішила, що покоївка саме прибирає кімнату. У кімнаті була сестра Клерфе. Клерфе розповідав колись Ліліан, що має десь сестру, яку ненавидить і яка його ненавидить. За багато років не мав від неї жодної звістки. Сестра сказала, що зайнялася похороном.

Ліліан пішла у свій номер і хотіла уже їхати, але подумала, що мусить піти на похорон. Вона ще раз пішла до лікарні, медсестра повідомила, що вона не зможе вже побачити Клерфе, бо за бажанням одного з членів родини його саме розтинають. Перед лікарнею Ліліан зустріла тренера. Він розповів, що то сестра дала тіло на розтин, бо домагається довічної пенсії. Бреши, що Клерфе був її єдиним годувальником.

Ліліан мандрувала без мети вулицями, сиділа за столиками і щось пила, а увечері повернулася до готелю. Була страшенно вимучена. Лікар залишив їй снодійне. Але не випила його, бо й так миттєво заснула. Розбудив її телефон. У слухавці почула голос сестри Клерфе. Наказовим тоном повідомила, що терміново мусить з нею поговорити. Ліліан повинна негайно з'явитися в неї. Ліліан сказала, що може зустрітися пізніше. Та згодом сестра Клерфе увірвалася в номер Ліліан. Сестра сказала, що будинок на Рив'єрі Клерфе заповів Ліліан, але це сімейне майно, тому Ліліан має відмовитися від будинку. Сестра навіть написала такі відмову, а Ліліан мала тільки підписати. Ліліан взяла документ і порвала. Сестра Клерфе назвала її авантюристкою невідомо звідки, яка хоче виманити спадок.

На столі стояла невеличка ваза з фіалками, які Клерфе приніс два дні тому. Ліліан

вхопила її і, не усвідомлюючи того, що робить, вихлюпнула її вміст на кістляве обличчя. Сестра Клерфе зникла, пообіцявши, що Ліліан за це заплатить.

Портє повідомив Ліліан, що тепер є вже дві труни: одну замовила Ліліан, а іншу – сестра. Місце на кладовищі теж було куплене, хоч сестра забирає тіло Клерфе. Ліліан сказала, що заплатить за усе. Портє розповів, що рахунок Клерфе за готель його сестра сказала виставити автомобільній фірмі. Звичайно, з повним харчуванням, а вчора увечері видудлила пляшку шато Лафіту 1929 року.

Ліліан повернулася до своєї кімнати. Дзвонив телефон. Не підняла слухавки. Спакувала решту речей. У торбі знайшла квиток до Цюріха. Поглянула на дату. Потяг від'їжджав увечері. Ліліан хотіла зателефонувати Борісу, але не змогла, думала про те, чи він ще живий. Могла зателефонувати до пансіонату і попросити його до телефону, подаючи яке-небудь прізвище, якщо підуть його кликати, вона знатиме, що Боріс живий, і встигне відкласти слухавку, перш ніж він сам підійде до апарату.

Замовила розмову. За вікном чула кроки по гравію в саду. Нагадало це їй сад Клерфе. Її залила хвиля розпачливої ніжності. Він записав їй у спадок дім, а вона не знала про це. Але й не хотіла його мати. Задзвенів телефон. Жіночий голос повідомив, що Боріса нема. "Від'їхав", — почула Ліліан і отерпла. Від'їхав – вона знала, що це означає у горах. Так казали, коли хтось помер.

22

Ліліан сиділа на лавці перед вокзалом. Вона сиділа отупіла, без жодної думки в голові, геть виснажена. Раптом побачила незнайомого собаку, що огинав дугою площу, обнюхавши кількох жінок, зупинився, а потім кинувся до неї. Майже скинув її з лави, лизав її по руках і пробував лизнути в обличчя, скімлив, скавулів і гавкав. Це був Вольф – собака Боріса.

Раптом підійшов Волков і сказав, що ледве встиг знайти Ліліан, бо портє в готелі сказав йому, що вона вже на вокзалі. "Ти живий! Я телефонувала тобі. Хтось мені сказав, що ти від'їхав. Я думала..." — говорила Ліліан. "Я прочитав у газеті, що сталося, тому приїхав. Я не знав, у якому готелі ти мешкаєш, інакше б зателефонував", — пояснював Волков. "Ти живий", — повторила. "І ти жива, душко! Все решта не рахується".

Поглянула на нього. Враз зрозуміла, що мав на увазі – що усе решта, уся поранена гордість, уражений егоїзм, були затерті цим одним утішним, останнім фактом, що кохана людина не померла, що ще живе, що є тут і ще дихає, незалежно від того, якими є її почуття або що за цей час відбулося. "Так, Борісе, — сказала. — Усе решта не рахується".

Він сказав, що може їхати з Ліліан, куди вона захоче. Пішов брати собі квиток, а їй замовив у кафе поїсти. Коли Ліліан лишилася сама, згадала, що лікар в Німці говорив їй, що вона помре, перш ніж надійде літо, а може й раніше, якщо й далі вона буде вести таке життя. Літо – тут уже було літо, але в гори воно приходило пізніше. Коли Волков повернувся, сказала, що хоче їхати в санаторій. Він признався, що колись теж був утік з санаторію, але потім повернувся.

У Цюріху Волков зателефонував до санаторію. "Вона ще живе? — пробурчав Далай-лама. — Ну добре, якщо то від мене залежить, може приїхати". Ліліан залишалася в Цюріху у готелі "Долдер" ще тиждень. Багато лежала в ліжку. Почувалася вимученою. Щовечір з'являлася висока температура. Волков попросив лікаря, якого найняв для опіки над хворою, поради, що чинити далі. Лікар вважав, що є ризик, що в гори вона не доїде.

Дуже лагідного, теплого дня вони поїхали в гори. На середині перевалу на самому закруті вони зустріли авто, яке зупинилося, щоб їх пропустити. То їхав Гольманн. Він розповів, що вже здоровий, і йому запропонували контракт від старої фірми. Гольманн поїхав, а Борис і Ліліан дивилися, як він з'їжджає додолу, щоб зайняти місце Клерфе, так само, як і Клерфе зайняв місце після когось, а хтось інший займе колись місце Гольманна.

Ліліан померла за шість тижнів одного сонячного дуже світлого полудня. Померла швидко і несподівано, наодинці. Борис спустився ненадовго в село. Коли повернувся, застав її мертву на ліжку. Її обличчя було спотворене, вона задихнулася під час кровотечі, руки мала скорчені біля горла. Але трохи згодом її риси розгладилися, і обличчя стало таким прекрасним, яким ніколи його Борис не бачив. Він був упевнений, що Ліліан була щаслива, якщо людину можна коли-небудь назвати щасливою істотою.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу